

ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Το παράδειγμα της Υστερομινωικής Νεκρόπολης Αρμένων

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2013

Φοιτήτριες | Χρύσα Παναχιωτοπούλου, Χριστιάνα Φώτου
Επιβλέπουσες | Φανή Μαλλούχου-Τυφανο, Πανίτα Καραμανέα

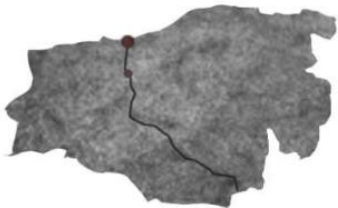

Αντικείμενο και ταυτόχρονα πηγή έμπνευσης της παρούσας μελέτης αποτέλεσε το ιδιαίτερο τοπίο της Υστερομινωικής Νεκρόπολης των Αρμένων Ρεθύμνου, καθώς αυτό διαθέτει κάποια χαρακτηριστικά που το καθιστούν μοναδικό φυσικό τοπίο.

Η Υστερομινωική νεκρόπολη των Αρμένων βρίσκεται 9 km νότια της πόλης του Ρεθύμνου και βορειο-δυτικά του σύγχρονου οικισμού των Αρμένων, στον οδικό άξονα που συνδέει τη βόρεια με τη νότια ακτή της Κρήτης. Πρόκειται για το μεγαλύτερο ανασκαμμένο νεκροταφείο της Υστερομινωικής III Περιόδου (1400-1200πΧ).

Ο εντοπισμός της έγινε το 1967 και η ανασκαφή ξεκίνησε το 1969. Μέχρι σήμερα έχουν ανασκαφεί 233 υπόγειοι θαλαμωτοί τάφοι καλύπτοντας απαλλοτριωμένη έκταση 51 στρεμμάτων.

Όλοι οι τάφοι είναι οικογενειακοί, με προσανατολισμό ανατολής-δύσης. Η πρόσβαση στο δρόμο γίνεται με κλίμακα, ράμπα ή κάθετα, ενώ η είσοδος φράζονταν με πλάκα ή με πέτρες.

Τα ιστορικά ίχνη μέσα στο προστατευόμενο δάσος βελανιδιάς χαρακτηρίζουν τον χώρο ως πολιτιστικό τοπίο^[1] και το καθιστούν ως ένα σημαντικό σημείο ενδιαφέροντος για τον νομό Ρεθύμνου

^[1] Σύμφωνα με τον Ανθρωπογεωγράφο Carl O Sauer «Το πολιτιστικό τοπίο διαμορφώνεται από το φυσικό τοπίο και από μια πολιτιστική ομάδα. Ο πολιτισμός είναι ο φορέας, η φύση το μέσο και το πολιτιστικό τοπίο το αποτέλεσμα»

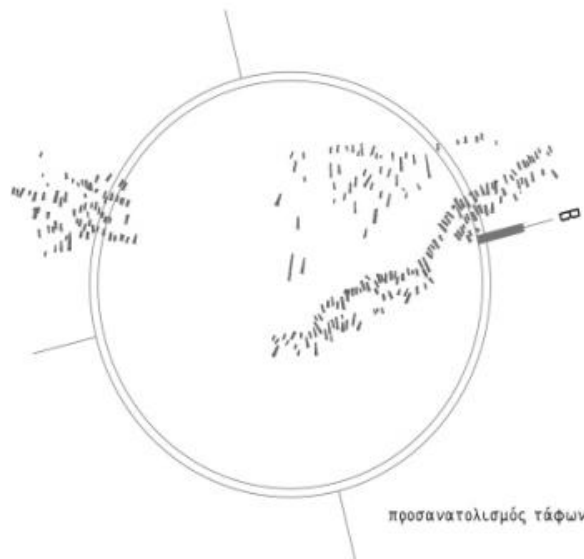
ανάγλυφο

φύτευση (δάσος βελανιδιάς)

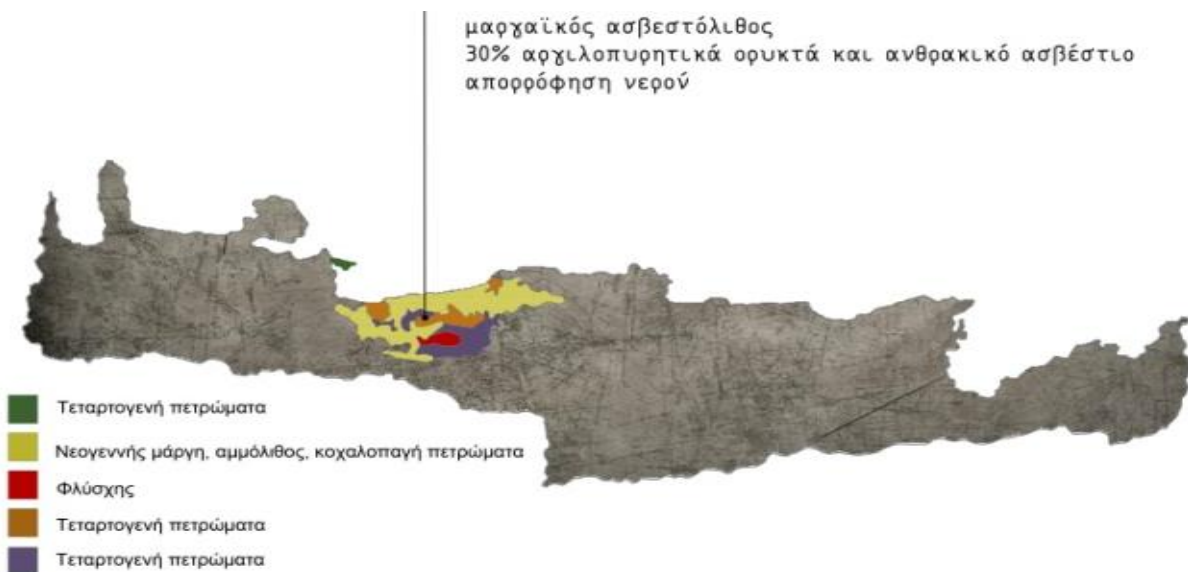

συστάδες τάφων

προσανατολισμός τάφων

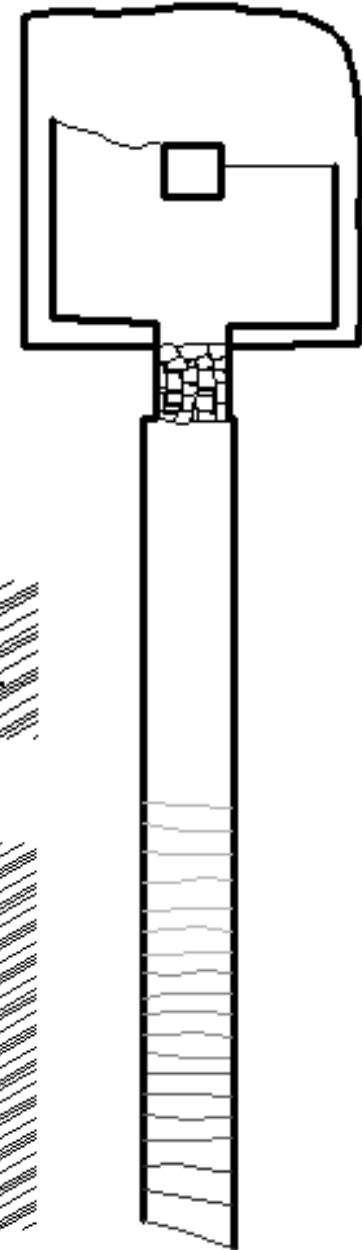
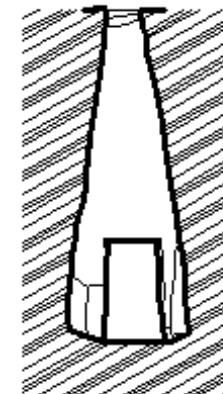
Η μελέτη του χώρου δείχνει ότι η διαμόρφωση του νεκροταφείου έγινε βάσει ενός οργανωμένου σχεδιασμού παρουσιάζοντας μια σειρά έργων υποδομής (χάραξη μονοπατιού με διακλάδωση, ισοπέδωση σειράς βράχων, διαχωρισμό των τάφων σε τρεις συστάδες) και βάσει της επιλογής του μοναδικού σημείου που είναι γεωλογικά κατάλληλο για την λάξευση των τάφων.

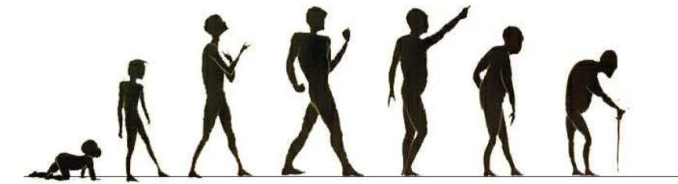
Ένας τυπικός τάφος είναι υπόγειος και αποτελείται από το δρόμο, δηλαδή τον επικλινή διάδρομο ή τις λαξευμένες βαθμίδες που οδηγούν στον τάφο, το στόμιο και το θάλαμο, ο οποίος σφραγίζονταν με μια πλάκα. Στο κέντρο του θαλάμου, υπάρχει πεσσός για στήριξη και στα πλευρικά τοιχώματα ορισμένων τάφων λαξενόνταν μια κόγχη.

Βασικό πέτρωμα του εδάφους, ο μαργαϊκός ασβεστόλιθος, ο οποίος εμπεριέχει στη σύσταση του αρχιλοπυριτικά άλατα σε αναλογία 30% και ανθρακικό ασβέστη, και παρ' ότι ιδανικός για λάξευση απορροφά υγρασία και υπόκειται σε φθορά.

φύτευση
 σκληρή επιφάνεια (ασβεστολιθική σύσταση εδάφους)
 μαλακή επιφάνεια (πιο αργιλώδης σύσταση εδάφους)

“Ποιο τάχα μυστήριο του Χρόνου ένωσε η ώρα τούτη του Χρόνου με το μυστήριο του Χώρου; Ποια ασυμφιλίωτα στοιχεία συνάρμοσε; Παντόν όπου κοιτάξεις θα δεις διπρόσωπες ορμές αντιθέσεων... Εμπρός σε τόσο μυστήριο, η ψυχή δεν έχει ανάγκη από εξήγηση.

όταν η φύση εντείνει το μυστήριό της, η ψυχή πάσχει, και εις το βάθος τούτου του πάθους είναι η κατανόηση”

Δημήτρης Πικιώνης,

“Συναισθηματική Τοπογραφία”, 1935

ΦΘΟΡΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

ΥΠΟΛΕΥΚΟΣ
ΜΑΡΓΑΙΚΟΣ
ΑΣΒΕΣΤΟΛΙΘΟΣ
(ΑΡΧΙΚΗ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ)

ΚΥΨΕΛΩΣΗ
(ΔΙΑΒΡΩΣΗ
ΑΠΟ ΑΛΑΤΑ)

ΚΟΝΙΟΠΟΙΗΣΗ
(ΑΠΩΛΕΙΑ
ΤΜΗΜΑΤΩΝ
ΥΛΙΚΟΥ)

ΛΕΙΧΗΝΕΣ

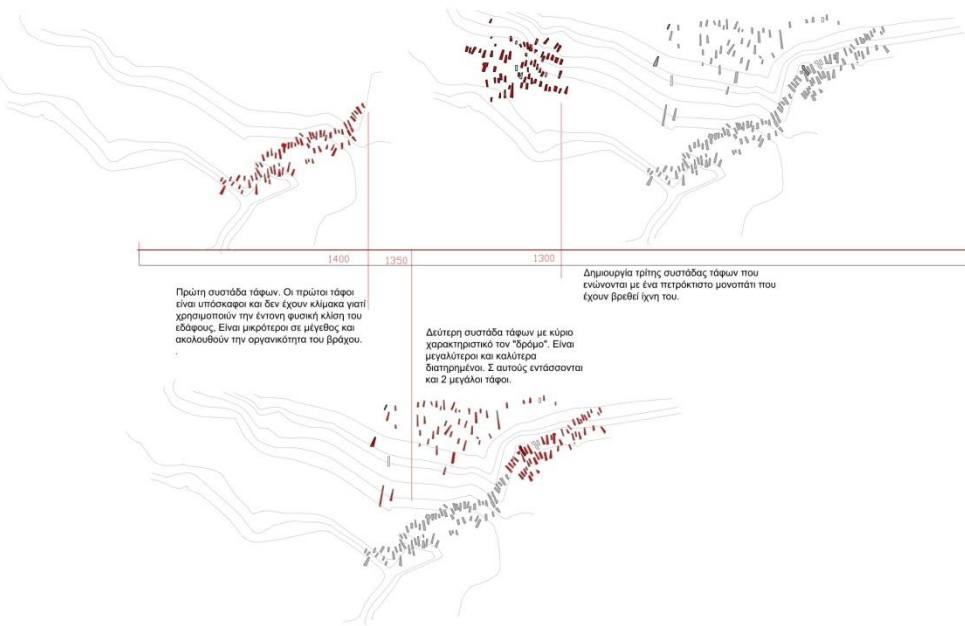

ΣΥΝΟΛΙΚΗ
ΕΙΚΟΝΑ
ΜΕ
ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ
ΦΘΟΡΩΝ

ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

ΟΞΕΙΔΩΣΗ
ΙΟΝΤΩΝ
ΣΙΔΗΡΟΥ
(ΠΑΤΙΝΑ)

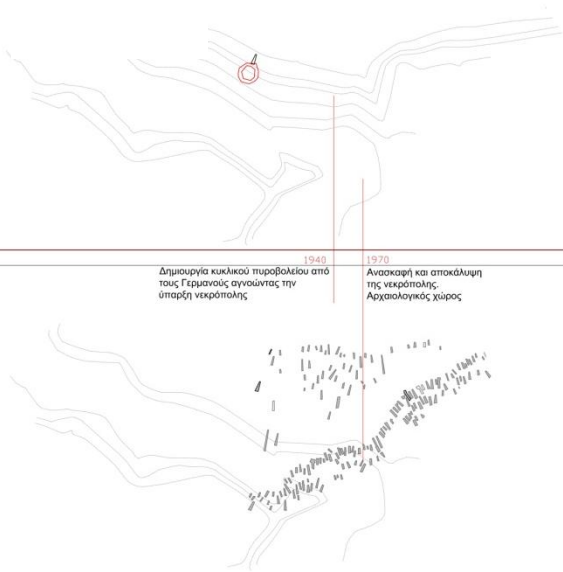
ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ

Πρώτη συστάδα τάφων. Οι πρώτοι τάφοι είναι υπόσκαφοι και δεν έχουν κλίμακα γιατί χρησιμοποιούν την έντονη φυσική κλίση του εδάφους. Είναι μικρότεροι σε μέγεθος και ακολουθούν την οργάνωσή του βράχου.

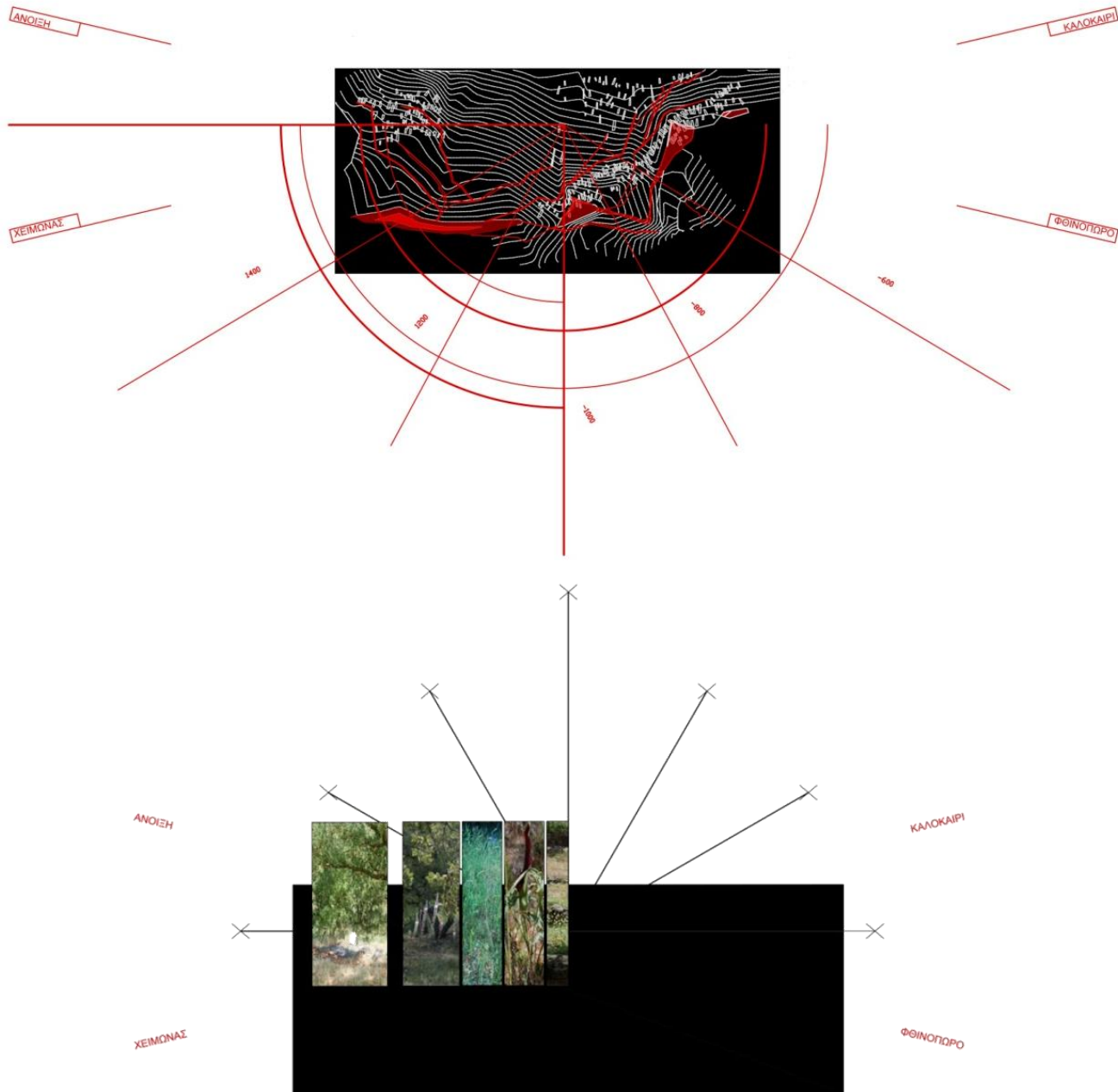
Δεύτερη συστάδα τάφων με κύριο χαρακτηριστικό τον "δρόμο". Είναι μεγαλύτεροι και καλύτερα διατηρημένοι. Σε αυτούς εντάσσονται και 2 μεγάλοι τάφοι.

Δημιουργία τρίτης συστάδας τάφων που ενώνονται με ένα πετρώδες μονοπάτι που έχουν βρεί ίχνη του.

Δημιουργία κυκλικού πυρροβόλου από τους Γερμανούς αγινώντας την ύπαρξη νεκρόπολης

1940
1970
Ανασκαφή και αποκάλυψη της νεκρόπολης Αρχαιολογικός χώρος

Κάθε πολιτιστικό τοπίο είναι ένα δυναμικό σύστημα, όπου ο χώρος και ο χρόνος αποτελούν αναπόσπαστο σύνολο. Στα μνημεία ο χρόνος μετριέται σε φθορά, ενώ στη φύση σε κύκλους ζωής. Η διττή αυτή κατάσταση νοηματοδοτείται από την ανθρώπινη κίνηση και τη δραματοποίηση υπαρχόντων χωρικών ποιότητων, ώστε να αναδειχθεί η ταυτότητα των στοιχείων του τοπίου και να ενισχυθούν οι μορφές του.

Will Beckers, *Bijt in het zand*, Bosland, Lommel, BE, 2011

Richard Harris, *Windblown*, Grizedale Forest, Cumbria, 1991

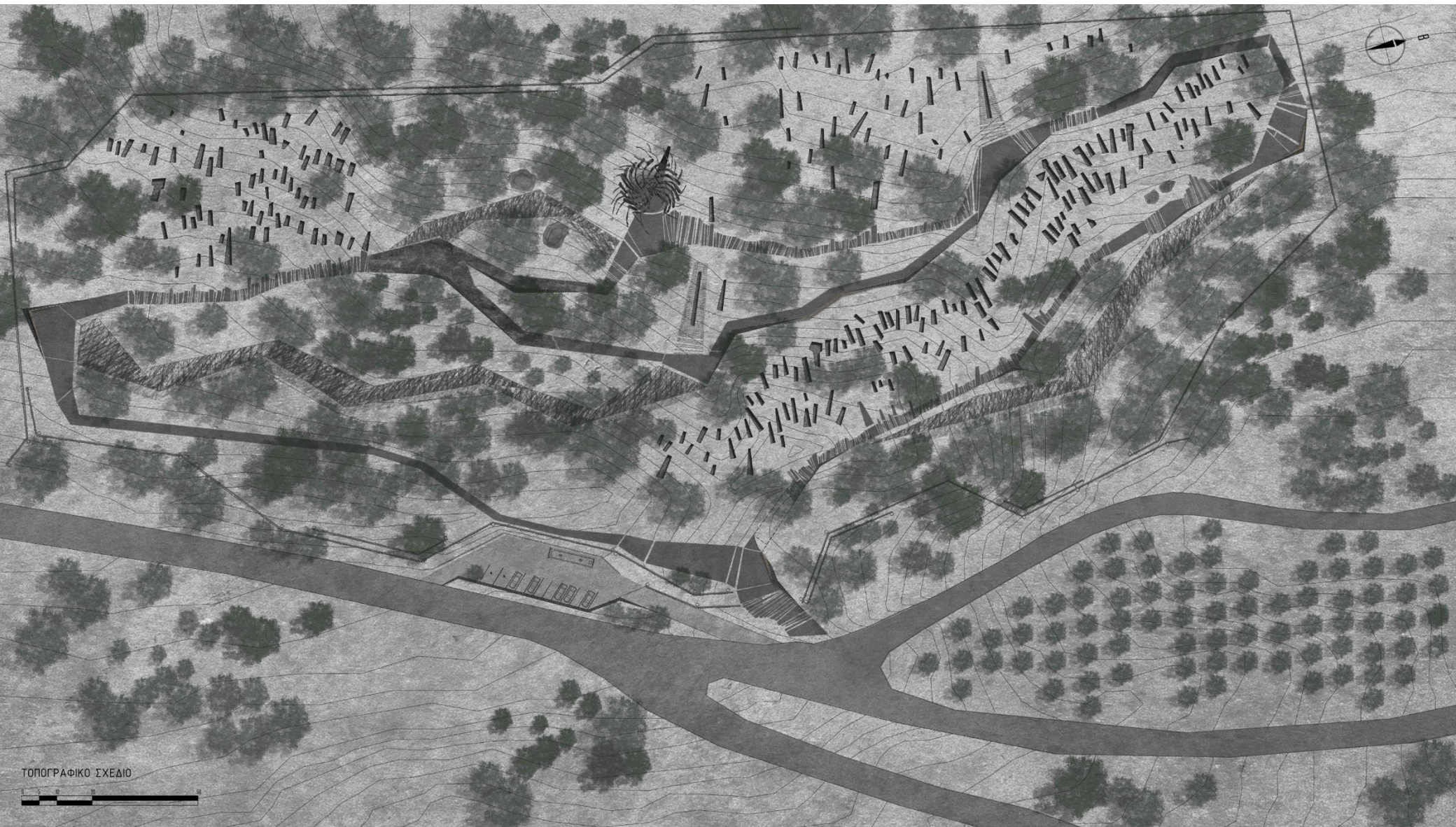
Gilles Bruni & Marc Babarit, *The Streampath*, South Carolina Botanical Garden, South Carolina, U.S.A, 1998

Mikael Hansen, *The Wall*, installation for citizens Arte Sella, Bongo Valsugana, Italy, 1994

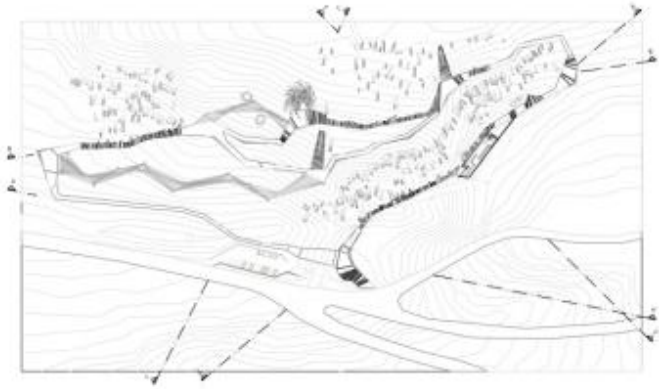
David Nash, *Ash Dome*, Ffestiniog, North Wales, 1977

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

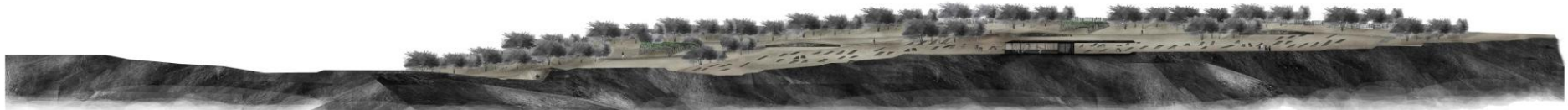
ασβεστολιθική σύσταση εδάφους
 μονοπάτι από πατημένο χώμα
 φύτευση
 μινωικό μονοπάτι
 δίχτυ από κλαδιά

ΤΟΜΗ Ε-Ε'

ΤΟΜΗ Γ-Γ'

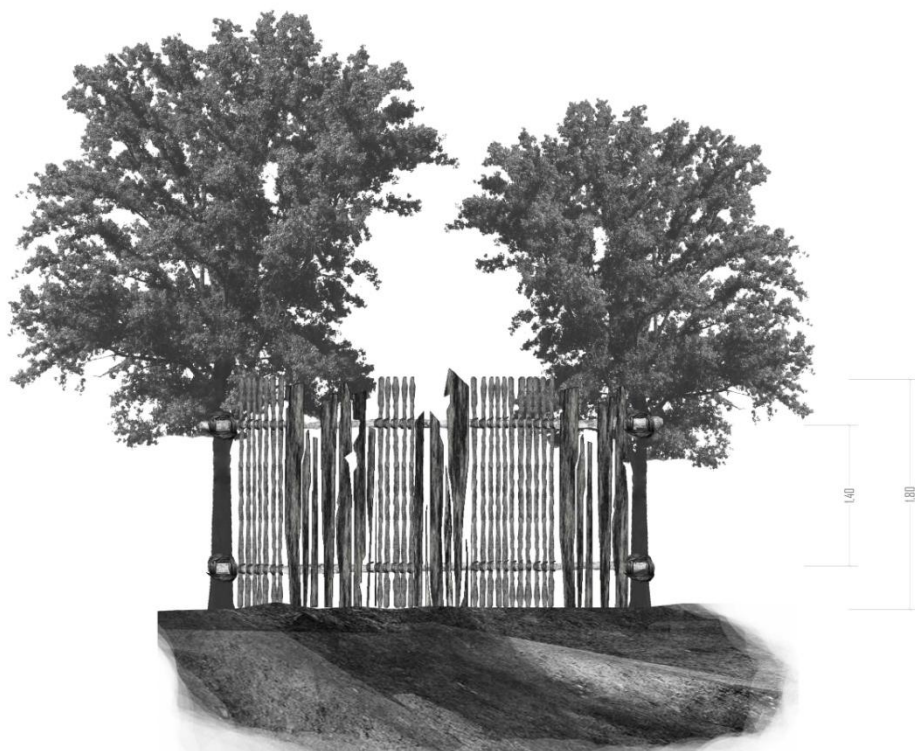
ΤΟΜΗ Δ-Δ'

ΤΟΜΗ Β-Β'

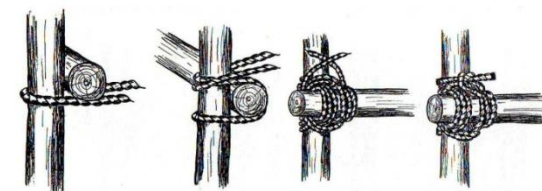
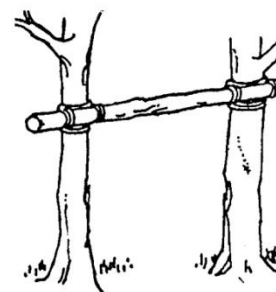
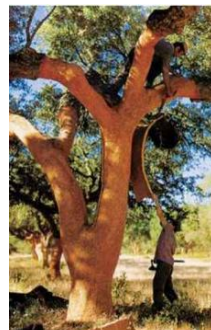

ΤΟΜΗ Α-Α'

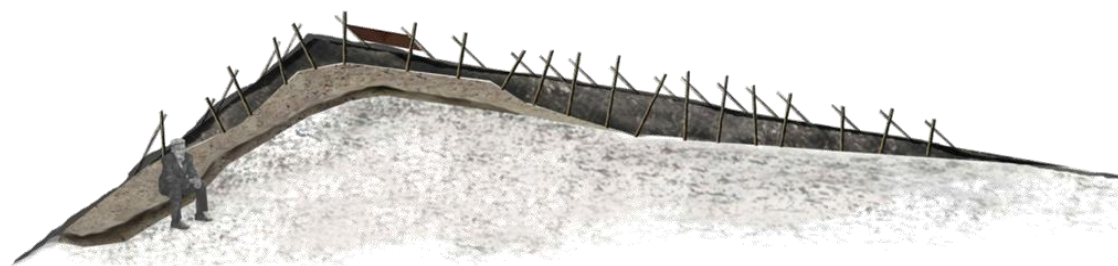
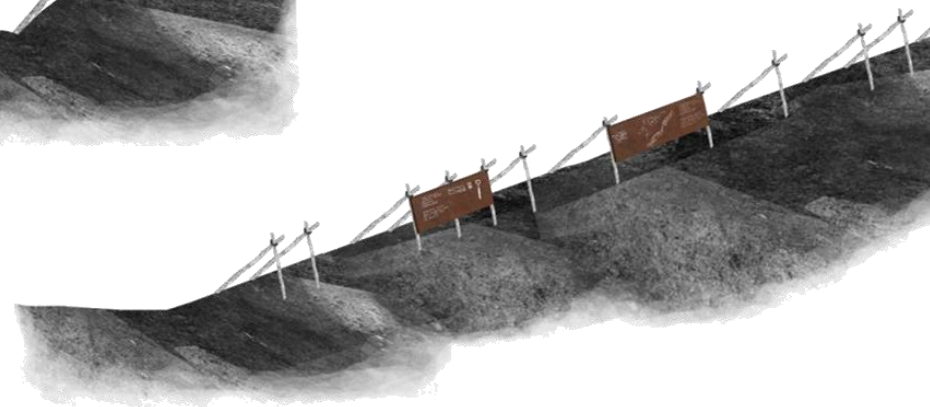
Ο εξωτερικός φλοιός της βελανιδιάς αναπτύσσεται σε μεγάλο πάχος και αφαιρείται περιοδικά, αναπαραχόμενος από το δένδρο. Η αφαίρεση αρχίζει όταν το δένδρο έχει διάμετρο 20-25 εκ. και επαναλαμβάνεται κάθε 8-10 έτη.

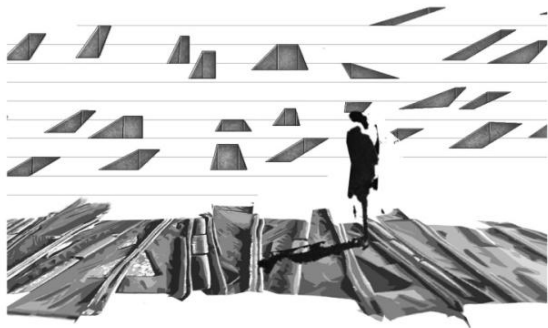
Είναι κακός αγωγός της θερμότητας (αντέχει σε πολύ υψηλές και πολύ χαμηλές θερμοκρασίες), του ήχου και των κραδασμών κι εξαιτίας της παρουσίας στις μεμβράνες του φελλού μιας μεγάλης ποσότητας λιπαρών ουσιών έχει υψηλό βαθμό στεγανότητας και αντοχής.

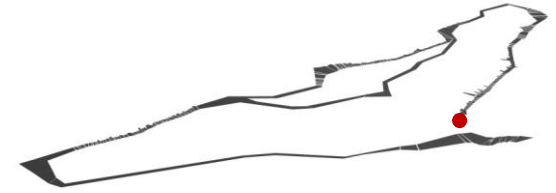
Σε σημεία που υπάρχει φυσικό πρανές, αναδεικνύεται και συντηρείται η κλίση με παράλληλη διάταξη κλαδιών με τη μορφή πλέγματος που το ένα άκρο τους πακτώνεται και το άλλο φέρει αντιστήριξη. Στην αντιστήριξη αυτή προσαρμόζονται οι πινακίδες ενημέρωσης από οξειδωμένο μέταλλο.

“Το έρημο τούτο μονοπάτι είναι απείρως ανώτερο από τις λεωφόρους των μεγαλουπόλεων. Γιατί με την κάθε πτυχή του, με τις καμπές του, τις άπειρες εναλλαγές της προοπτικής του χώρου που παρουσιάζει, μας μαθαίνει τη θεία υπόσταση της ατομικότητας της υποταχμένης εις την αρμονία του Όλου”
 Δημήτρης Πικιώνης, “Συναισθηματική Τοπογραφία”, 1935.

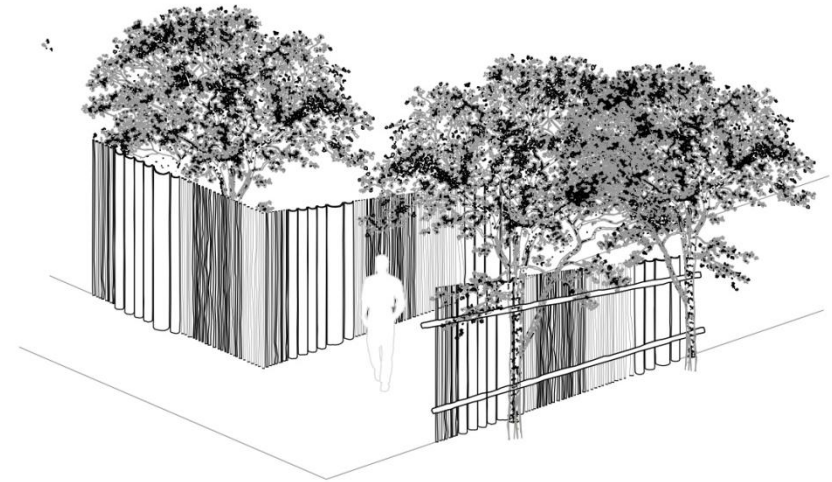

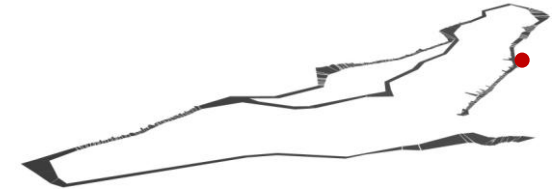

όψη εισόδου

Η ανάγνωση του τοπίου γίνεται βασική αρχή και εργαλείο για τη σχεδίαση των κλειστών λειτουργικών χώρων του αρχαιολογικού. Η είσοδος μιμείται μορφολογικά την είσοδο και τον τρόπο πρόσβασης των τάφων, μέσω της βύθισης στο έδαφος. Η άνοδος αποκαλύπτει σταδιακά το μνημείο στον επισκέπτη.

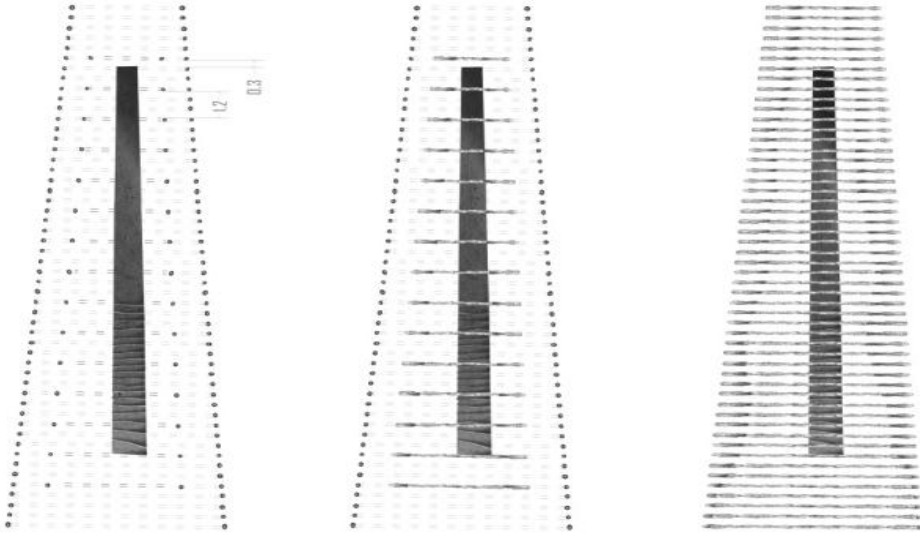

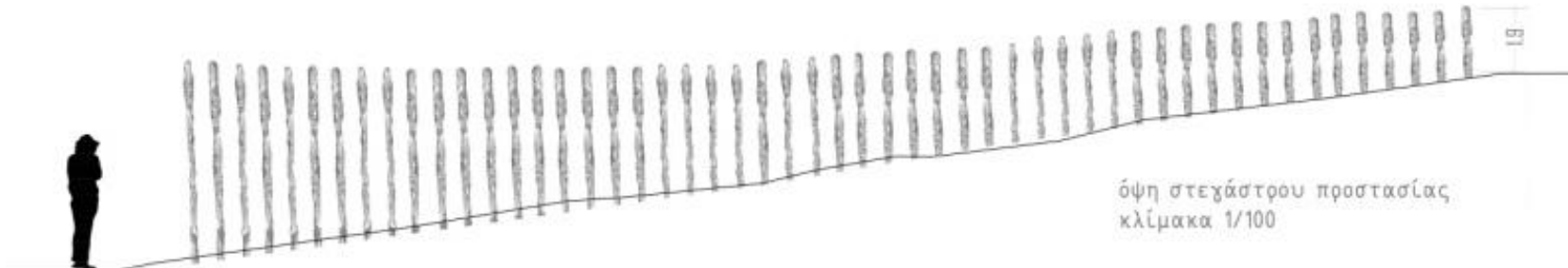
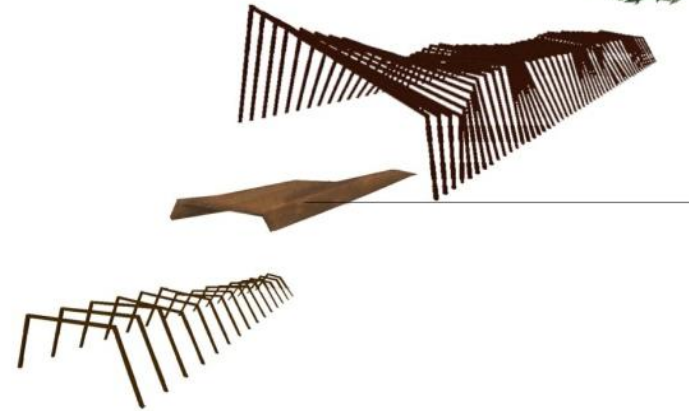
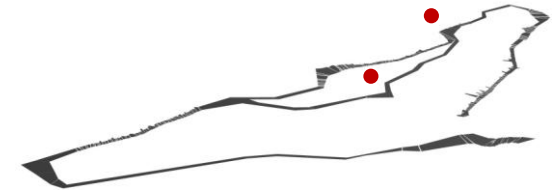
Ο χώρος εξυπηρέτησης κοινό λαξενείται στο βράχο, όπως το επιτρέπει το υλικό και η υψομετρική διαφορά, παρέχει ελεύθερη θέα στο τοπίο. Εντάσσουμε στο χώρο τη χρήση μιας μικρής θεματικής βιβλιοθήκης και ένα καφέ. Σαν συνθετικό εργαλείο χρησιμοποιούμε συστάδες κάθετων μεταλλικών στοιχείων παρόμοια με τις συστάδες κλαδιών που οριοθετούν το μονοπάτι, στα οποία προσαρμόζεται ο εξοπλισμός. Η κρεμαστή ελαφριά κατασκευή έρχεται σε αντίθεση με το μονολιθικό κέλυφος.

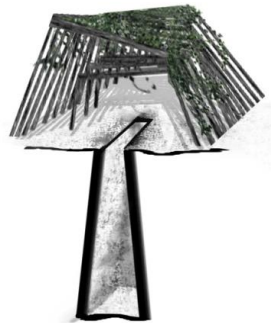
17_ Στέγαστρο προστασίας τάφων

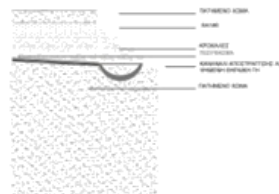
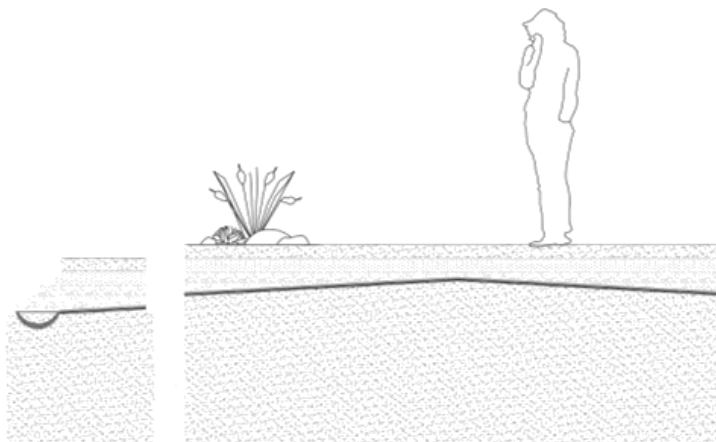
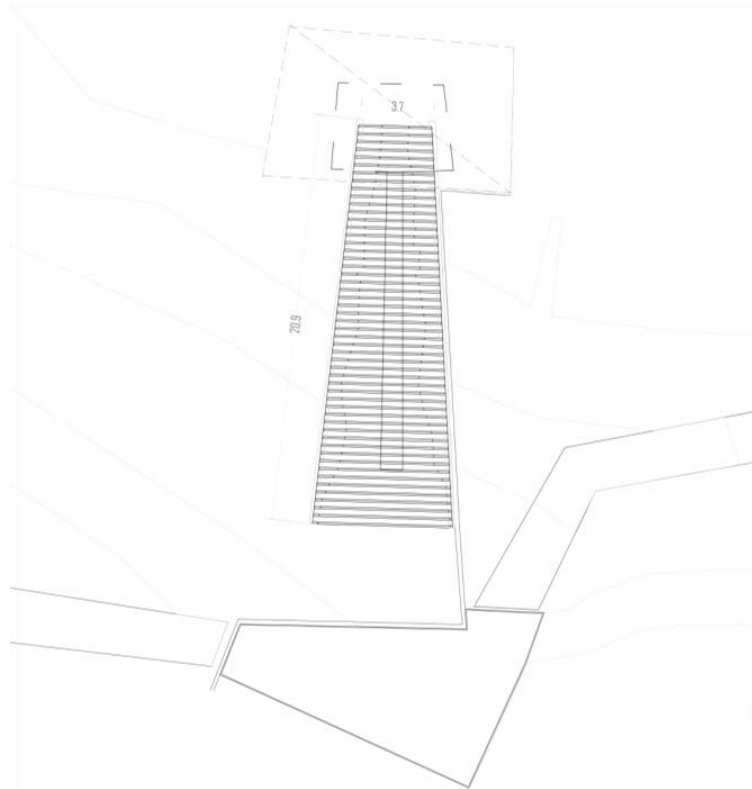
Το στέγαστρο αποτελείται από ένα διπλό ξύλινο κέλυφος. Το εσωτερικό συγκρατεί ένα ύφασμα εμποτισμένο με λάσπη και υδραυλική άσβεστο, το οποίο είναι εύκαμπτο και όταν στεγνώνει παίρνει τη φόρμα και τις κλίσεις του σκελετού. Έχει στεγανωτικές ιδιότητες, είναι ελαφρύ, και ανακυκλώσιμο. Μιμείται τις φυσικές ιδιότητες του εδάφους που σκέπαζε επί αιώνες και προστάτευε το μνημείο από την υγρασία αφήνοντας το να αναπνέει. Το εξωτερικό κέλυφος είναι η βάση για να "σκαρφαλώσει" το αναρριχώμενο φυτό που με τα φύλλα του απωθεί τις σταγόνες της βροχής.

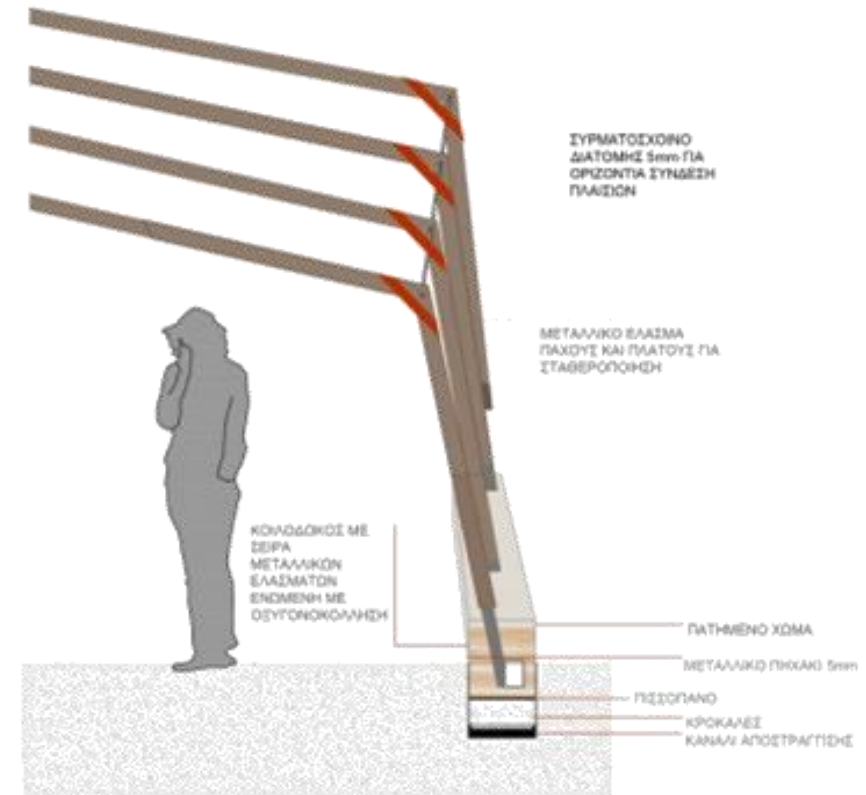
όψη στεγάστρου προστασίας
κλίμακα 1/100

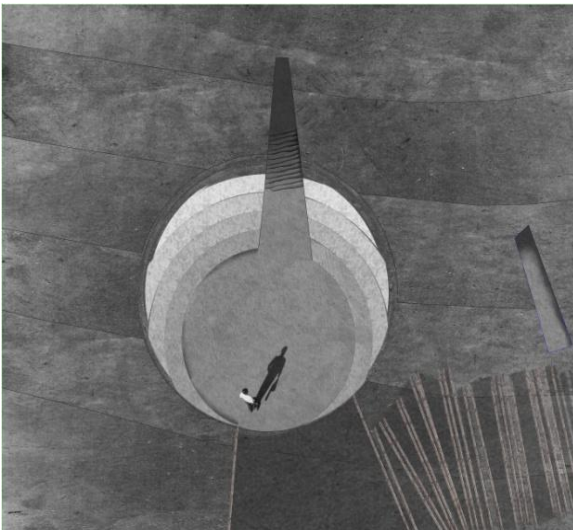
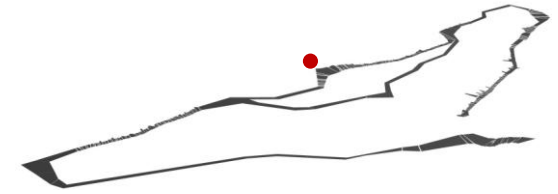

18_ Κατασκευαστική λεπτομέρεια στεγάστρου & εξυγίανση εδάφους

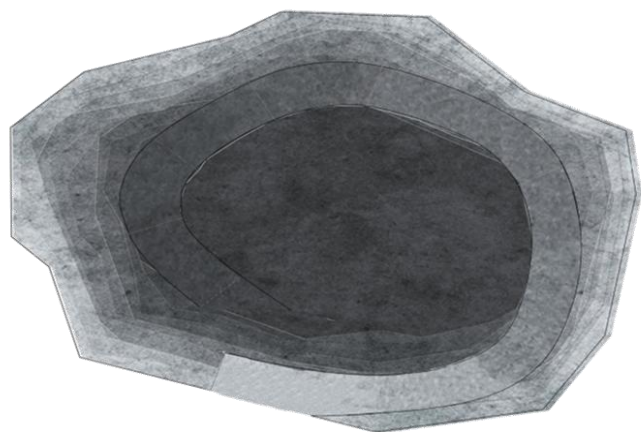
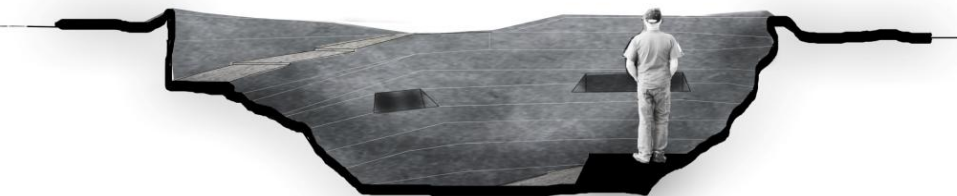
Προτείνουμε εξυγίανση εδάφους πάνω από τους δύο μεγαλύτερους τάφους ώστε να μην περνάει η υγρασία. Όσο για τα νερά που λιμνάζουν προβλέπεται σύστημα απορροής με πήλινες υδρορροές που περνούν περιμετρικά των τάφων και στους αρμούς του μονοπατιού.

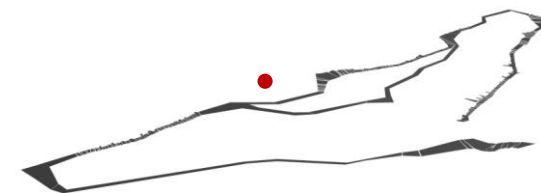

Το παλιό γερμανικό πυροβολείο μετατρέπεται σε αμφιθεατρικό συνάθροισης χώρο, ο οποίος στεγάζεται μέσω της τεχνικής της ορθοπεδικής δέντρων. Είναι μια διαδικασία που εξελίσσεται αργά με το χρόνο αλλά είναι απόλυτα φυσική και ενταχμένη. Οι κορμοί κυρτώνουν σε σειρά και το φύλλωμά τους ενώνεται σε ένα πυκνό αδιαπέραστο φυσικό θόλο.

Οι λάκκοι που αποκαλύφθηκαν από τις ανασκαφές περιείχαν θανάσματα από τα σκεύη που χρησιμοποιούνταν στις νεκρικές τελετές. Αυτό το σκάμμα που εναπόθεταν τα άχρηστα ή ακόμα και μολυσματικά αντικείμενα αποκτά υπόσταση όταν το σχεδόν κυκλικό σχήμα του υπογραμμίζεται από μια σπειροειδή καθοδική κίνηση και μετατρέπεται σε ένα μικρό υπαίθριο μουσείο όταν στο τοίχωμα του φέρει εσοχές με αντίγραφα των ευρημάτων.

Στήθος - Pectorals

Σπίλωνα - Bronze foils

Περικεφαλαία - Helmet

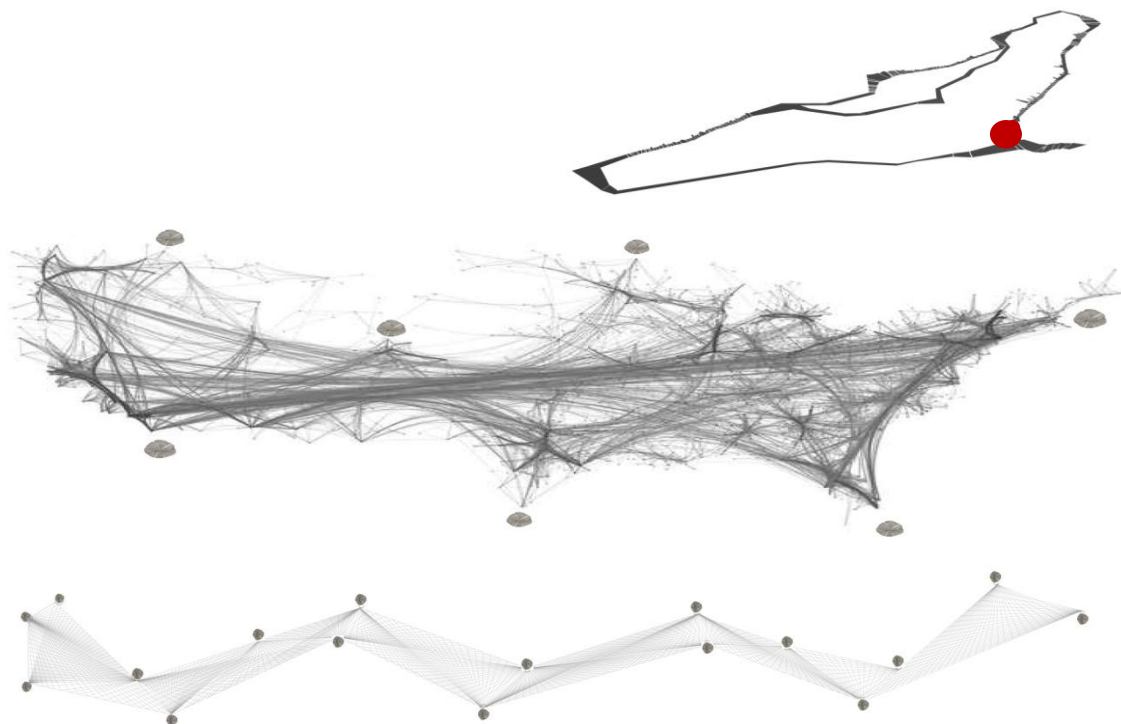
Περιδέραια - Necklaces

Λίθινο - Larnax

Αγγεία - Vases

Μέσα στο βελανιδόδασος δημιουργείται μια δευτερεύουσα διαδρομή η οποία είναι πιο ελεύθερη και ορίζεται από μια ιδιοκατασκευή από κλαδιά που δημιουργεί πλέγματα ανάμεσα στα δέντρα. Έτσι δημιουργείται ένα φυσικό στέγαστρο όταν πέφτουν τα φύλλα, ενώ τον υπόλοιπο χρόνο το πλέγμα αυτό φιλτράρει το φως στα ξέφωτα ανάμεσα στο πυκνό φύλλωμα.

